

PKN

Stichting voor
onderzoek
historische
tabakspijpen

Jaargang 48, nummer 179, april 2026

PKN Ruil- en determinatiedag in Hazerswoude op 20 juni 2026	1
De pijp van dominee Nawijn, predikant te Terschelling Bert van der Lingen	1
Een presentatiepijp uit de 17de eeuw gevonden in Roosendaal Bert van der Lingen	4
Wat heb jij een gekke pijpenkop Ewout Korpershoek	9
Een bijzondere pijp van Trees-Knoedgen gevonden in Hazerswoude en de relatie met pijpen van Gambier en Sparnaaij Ruud Stam en Chris van der Klugt	16
In vuur en vlam: Ondeugende tabakspijpen van Goedewaagen Bert van der Lingen	21
Een nieuw boek over kleipijpen uit Kroatië van Luka Bekić Ruud Stam	23

Pijp van de maand

In mei 1874 werd het zilveren regeringsjubileum van Koning Willem III groots gevierd in ons land. Diverse Goudse pijpenmakers brachten tabakspijpen op de markt met aan dit jubileum refererende afbeeldingen.

Ook voor buitenlandse fabrikanten was dit een gelegenheid om modellen voor de export naar Nederland te maken. Een fraai voorbeeld hiervan is de pijp van deze maand die gemaakt is door de pijpenfabriek Gisclon uit Lille, Frankrijk.

(www.tabakspijp.nl/pijp-van-de-maand)

20 Juni a.s. Ruil-en Determinatiedag in het Historisch Museum in Hazerswoude

Op zaterdag 20 juni a.s. organiseren we een ruil- en determinatiedag in het Historisch Museum in Hazerswoude-dorp. Op deze dag kan iedere geïnteresseerde met zijn of haar tabaksgelateerde schatten of bodemvondsten langskomen om deze te laten determineren. Tevens nodigen we al onze leden uit om van deze dag gebruik te maken om te ruilen, te verkopen en te kopen.

Tussen 11.00 en 16.30 uur in het Historisch Museum Hazerswoude

31 Oktober gecombineerde PKN-SNT dag in het Sigarenmakerij Museum Valkenswaard

Noteer alvast in uw agenda, de PKN dag 2026 vindt dit jaar plaats in het Sigarenmakerij Museum in Valkenswaard. We organiseren deze dag samen met de Stichting Nederlandse Tabakshistorie. Meer info volgt.

De pijp van dominee Nawijn, predikant te Terschelling

Bert van der Lingen (Bertvanderlingen@tabakspijp.nl)

Dominee Nawijn kreeg in 1894 een bijzondere gepersonifieerde tabakspijp met zijn beroep, naam en nieuwe plaats waar hij beroepen was. De pijp is in zijn geheel zwart geveerd en heeft goudkleurige letters en spiraalversiering over bijna de gehele lengte van de steel. Op de hiel is het merk *65 gekroond* gestempeld. De pijp is gemaakt door de Goudse pijpenmaker Martinus Nicolaas van Duijn, die werkzaam was in de periode 1885-1925 en veel pijpen vervaardigde in deze kleurstellingen.

Afb. 1. De pijp uit 1894 met opschrift 'Ds Nawijn, Pr. te Terschelling' en daaronder zonnestralen. Hielmerk *65 gekroond*. Gouda, Martinus Nicolaas van Duijn (werkzaam 1885-1925). Collectie en foto Bert van der Lingen

Afb. 2. De zwartgeverfde pijp met goudkleurige letters en spiraalversiering op de steel. Hielmerk 65 gekroond. Gouda, Martinus Nicolaas van Duijn (werkzaam 1885-1925). Collectie en foto Bert van der Lingen.

Wie was ds. Nawijn?

Arjen Nawijn werd op 1 augustus 1864 te Bolsward geboren en overleed op 7 januari 1910 te Oosterbierum. Hij was een zoon van de zadelmaker Gabe Arjens Nawijn en Akke Jentjes de Jong, beiden afkomstig uit Bolsward. Op 25 oktober 1894 trad ds. Nawijn in Amsterdam in het huwelijk met Aaltje de Bruijn (1864–1940) uit Naarden.¹

In datzelfde jaar werd hij beroepen door de gereformeerde kerk op Terschelling, in een periode waarin de gereformeerde gemeenschap op het eiland zich verder organiseerde en in Midsland een officiële kerk werd ingesteld. Ds. Nawijn vervulde daarmee een belangrijke rol in de ontwikkeling van het gereformeerde kerkelijk leven op Terschelling aan het einde van de negentiende eeuw. Nog geen maand na de voltrekking van zijn huwelijk arriveerde hij op het eiland.

De opkomst van de gereformeerde beweging op Terschelling begon in 1878 met de activiteiten van predikant Cornelis Anes Kuijper, die reageerde op de baptistenpredikant uit Franeker, die trachtte Terschellingers los te maken van de Hervormde Kerk.

Vanuit een kleine kern van Oost-Terschellingers ontwikkelde zich geleidelijk een georganiseerde gemeenschap, eerst als evangelisatiepost en later als zelfstandige kerken in Midsland en op West. Deze ontwikkeling werd versterkt door Friese gereformeerde gezinnen die zich, in verband met de schelpenzuigerij, op West hadden gevestigd. In 1889 ontstond daar een eigen Gereformeerde Kerk en in 1892 volgde ook Midsland met de instelling van een officiële kerk. Beide gemeenten beriepen vervolgens ds. Arjen Nawijn.

Nawijn bediende beide gemeenten vanuit Midsland en vervulde daarmee een verbindende rol binnen een kerkelijk leven dat sterk werd beïnvloed door de lokale zeevaartcultuur.

De invloed van het zeevarende bestaan was duidelijk zichtbaar in de praktijk van het gemeentelven. Uitzonderlijke zondagse uitvaarten, bijvoorbeeld bij bergingen of reddingsacties, leidden geregeld tot discussies en spanningen binnen de gemeente. Illustratief was het fenomeen van het 'leeglopen' van de kerk tijdens diensten: wanneer een reddingsactie plaatsvond en de sleepboot moest uitvaren, verlieten meerdere gemeenteleden de kerk.

Doordat veel kerkenraadsleden op zee werkzaam waren, vonden vergaderingen onregelmatig plaats en ontstonden spanningen rond zondagsarbeid. In 1895 stelde ds. Nawijn daarom voor om kerkenraadsvergaderingen op zondag na de dienst te houden, omdat dan iedereen aanwezig kon zijn.² Werken op zondag gold echter als ondenkbaar, waardoor deze praktische oplossing mogelijk niet werd ingevoerd. Halverwege juni 1899 werd Nawijn beroepen in Oosterbierum waar hij in 1910 overleed.

Het is niet bekend wie opdracht gaf voor de vervaardiging van de pijp. Mogelijk kreeg hij hem al in Amsterdam, voor zijn vertrek naar Terschelling.

Noten

1. Genealogie Nawijn, file:///C:/Users/Eigenaar/Downloads/Genealogie%20Nawijn.pdf (geraadpleegd 07-02-2026).
2. Bakker, Arjen, De geschiedenis van de gereformeerden op Terschelling. <https://gereformeerdekerken.info/2018/04/19/de-geschiedenis-van-de-gereformeerden-op-terschelling/>

Bestuur

Voorzitter:

Ruud Stam,

ruudstam@tabakspijp.nl

Secretaris:

Arjan de Haan,

arjandehaan@tabakspijp.nl

Penningmeester, ledenadministratie:

Henk van Assema,

henkvanassema@tabakspijp.nl

Website en drukwerk:

Ewout Korpershoek,

ewoutkorpershoek@tabakspijp.nl

Kopij en eindredactie:

Bert van der Lingen,

bertvanderlingen@tabakspijp.nl

Abonnement en betaling

Contributie voor Nederland: € 35,00 per jaar

Contributie voor buitenland: € 45,00 per jaar

Stichting PKN, IBAN: NL05 INGB 0004851870 (BIC: ING NL2A)

Kamer van Koophandel : 54719992

Meer informatie www.tabakspijp.nl - info@tabakspijp.nl

© PKN. Overname van artikelen en illustraties is slechts toegestaan na voorafgaande toestemming van de redactie. Auteurs zijn zelf verantwoordelijk voor hun bijdrage.

ISSN: 0924-4158

Voorzijde en achterzijde kaft: compilatie van foto's van de presentatiepijp die in Roosendaal gevonden is (zie artikel p. 4-8) en een tekening uit 1821 van een soortgelijke presentatiepijp, eerder beschreven in het PKN Jaarboek 2019.

